Rita Linna

5.5.2020

Eduskunta
Liikenne- ja viestintävaliokunta

LiV@eduskunta.fi

Liikenne- ja viestintävaliokunnalle esitetyt asiantuntijalausunnot

HE 62/2018 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalan lainsäädäntöön COVID-19-epidemiasta johtuvien poikkeusolojen vuoksi tehtäviksi väliaikaisiksi muutoksiksi

Hallituksen esityksen esittely

Tausta

Aloite hallituksen esityksessä oleviin väliaikaisiin lakimuutoksiin liikennealan lainsäädäntöön on tullut kansalaisilta sekä toimialan yrityksiltä, järjestöiltä ja viranomaisilta. Vallitsevassa tilanteessa liikenne- ja viestintäministeriö on katsonut, että joustavuus toimijoita koskevien vaatimusten suhteen on perusteltua, silloin kuin se johtuu vallitsevasta tilanteesta, on väliaikaista, kohdistuu tasapuolisesti kaikkiin toimijoihin eikä olennaisesti vaaranna liikenneturvallisuutta.

Tarkoituksena on helpottaa kansalaisten ja yritysten toimintaa poikkeusoloissa ja turvata kuljetusten jatkuvuus. Taustalla vaikuttavat COVID-19-tartuntatautiepidemian aiheuttamat poikkeusolot, liikkumista koskevat rajoitukset sekä erityinen tarve suojata ikääntyneitä yli 70-vuotiaita ja riskiryhmiin kuuluvia henkilöitä. Kansainvälisessä meriliikenteessä ulkomailla suomalaisten merenkulkijoiden ja alusten haasteena ovat eri puolilla maailmaa eriaikaisesti ja eri tavoin toteutetut liikkumisen rajoitukset.

Keskeiset ehdotukset

Esitys sisältää lähinnä määräaikoihin ja toimitettaviin asiakirjoihin liittyviä muutoksia kuuteen tie- ja rautatieliikennettä sekä merenkulkua koskevaan lakiin. Kysymyksessä olisivat määräaikaiset lait, jotka tulisivat voimaan mahdollisimman pian eduskunnan hyväksymisen jälkeen.

Ajokorttilakiin (386/2011) ehdotetaan väliaikaisia muutoksia tietyn ikäryhmän ajokortin uudistamiseen sekä liikenneopettajalupaan. Muutokset liittyvät lääkärintodistuksen toimittamiseen ja ne olisivat voimassa 31.10.2020 saakka. Poikkeuksella taattaisiin 70-vuotta täyttäneiden mahdollisuus liikkua ajoneuvoillaan poikkeustilasta huolimatta. Vastaavaa poikkeusta esitetään myös 45 vuotta täyttäneiden raskaampien ajoneuvojen ja eräiden ulkomaisen ajokortin ajo-oikeuden haltijoille sekä 45 vuotta täyttäneille liikenneopettajaluvan uusijoille. Ajokorttien lääkärinlausuntoa koskeva vaatimus perustuu kansalliseen lainsäädäntöön. Euroopan unionin ajokorttidirektiivin (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2006/126/EY ajokorteista) 7 artiklan 3 kohdan mukaan jäsenvaltiot voivat lyhentää

ajokorttien voimassaoloaikaa muun muassa toteuttaakseen useammin lääkärintarkastuksia. Liikenneopettajan luvan myöntämisperusteista on säädetty kansallisella lainsäädännöllä, eikä niistä ole unionilainsäädäntöä.

Alusrekisterilakiin (512/1993) esitetään väliaikaista muutosta, jolla varmistettaisiin alusten rekisteröinti ja omistusoikeuden kirjaaminen ja näin alusten pysyminen liikenteessä, vaikka poikkeusoloista johtuvien toimenpiteiden tai rajoitusten vuoksi ei voisi esittää alkuperäistä saanto-asiakirjaa tai sen oikeaksi todistettua jäljennöstä viranomaiselle, vaan ainoastaan jäljennöksen asiakirjasta. Saannon selvittämisen osalta ei esitetä periaatteellisia muutoksia voimassa olevaan lakiin nähden. Ehdotettu muutos olisi voimassa 31.10.2020 saakka. Merenkulku kuuluu EU:n ja jäsenmaiden jaettuun lainsäädäntövaltaan. Ehdotettua muutosta koskeva rekisterinpito-oikeus on kansallinen tehtävä, eikä siitä ole EU-tasoista sääntelyä.

Eräiden alusten ja niitä palvelevien satamien turvatoimista ja turvatoimien valvonnasta annettuun lakiin (485/2004) esitetään lisättäväksi uusi 4 a §, jossa Liikenne- ja viestintävirasto valtuutettaisiin antamaan hyväksymälleen luokituslaitokselle mahdollisuus suorittaa lain ja turva-toimiasetuksen vaatima aluksen turvatarkastus ja myöntää alukselle kansainvälinen turvatodistus. Tavoitteena on turvata sujuva tavara- ja rahtiliikenteenne varmistamalla, ettei aluksia jouduta hallinnollisesti pysäyttämään satamaan puuttuvien turvatarkastusten ja todistuskirjojen takia tilanteessa, jossa Liikenne- ja viestintäviraston tarkastaja ei voi koronavirusepidemiaan liittyvien matkustusrajoitusten takia matkustaa paikan päälle tarkastamaan alusta. Luokituslaitoksilla on laaja kansainvälinen verkosto, joten potentiaalisia katsastajia on lähes kaikissa maissa, eikä täten ylimääräistä rajat ylittävää matkustamista tarvittaisi. Varustamoilla on pääsääntöisesti sopimukset tiettyjen luokituslaitosten kanssa, joten tarkastuksen tekisi käytännössä se luokitus-laitos, jonka palveluja varustamo käyttää. Muutoksen esitetään olevan voimassa 31 päivään joulukuuta 2020 saakka. Voimassaoloaikaa perustellaan sillä, että vaikka koronavirusepidemia saataisiin talutettua Suomessa nopeastikin, on mahdollista, että muiden maiden liikkumisrajoitukset pysyvät voimassa pidempään. Pandemioille on tyypillistä se, että epidemioiden huippukaudet ajoittuvat eri maihin hieman eri aikaan, joten odotettavissa on, etteivät liikkumisrajoitukset poistu kaikista maista samaan aikaan. Euroopan unionin lainsäädäntö (turvatoimiasetus) mahdollistaa tehtävän siirtämisen luokitus-laitoksille, joten ehdotettu poikkeus on unionilainsäädännön mukainen.

Laivaväestä ja aluksen turvallisuusjohtamisesta annetun lain (1687/2009) 13 §:n 4 momentin lisäyksellä mahdollistettaisiin lain 13 §:n 1 momentissa säädetyn kansi- tai konepäällystön pätevyyskirjoja koskevan poikkeamismahdollisuuden lisäksi väliaikainen poikkeus aluksen miehitystodistuksessa mainituista vaatimuksista poikkeusoloissa. Nämä poikkeukset koskisivat liikenteen palveluista annetun lain (320/2017) 98 §:ssä tarkoitettuja lisäpätevyystodistuksia. Ehdotuksessa edellytettäisiin, että turvallisuus tai meriympäristö eivät vaarannu. Muutos olisi voimassa 30.4.2021 saakka. Merenkulkijoiden vähimmäiskoulutuksesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2008/106/EY 16 artikla koskee erivapauksien myöntämistä. Laivaväkilakiin esitettyä muutosta erivapauksien myöntämisestä ei sisälly direktiiviin. Ehdotetussa erivapauden myöntämisessä ei kuitenkaan olisi kyse automaattisesti myönnettävästä erivapaudesta, vaan erivapaus myönnettäisiin hakemuksesta. Erivapauden myöntämiselle on asetettu tiukkoja ehtoja. Ehdotuksen ei siten arvioida olevan ristiriidassa unionilainsäädännön kanssa.

Liikenteen palveluista annettuun lakiin (320/2017) ehdotetaan seuraavia väliaikaisia muutoksia:

- Ehdotetaan väliaikaisesti uuden 26 §:n 3 momentin lisäämistä. Liikenne- ja viestintävirasto voisi uusia taksinkuljettajan ajoluvan ilman voimassa olevan lainsäädännön edellyttämää lääkärintodistusta kuitenkin niin, että hakijan olisi toimitettava lääkärintodistus kuuden kuukauden kuluessa sen jälkeen, kun Liikenne- ja viestintävirasto on uudistanut ajoluvan. Jos hakija ei toimittaisi lääkärintodistusta edellä mainitussa ajassa, poliisi peruuttaisi ajoluvan lain 246 §:n 4 momentin mukaisesti. Säännökset taksinkuljettajan ajoluvasta, sen saamisen edellytyksistä sekä ajoluvan uusimisesta ovat kansallista lainsäädäntöä, eivätkä ne perustu unionilainsäädäntöön.

- Ehdotetaan väliaikaisesti uuden 28 a §:n lisäämistä. Pykälä turvaisi kuorma- ja linja-autokuljettajien ammattipätevyyden voimassaolon jatkumisen 31.10.2020 asti ilman vaaditun jatkokoulutuksen suorittamista. Ammattipätevyyksistä säädetään ns. tieliikenteen ammattipätevyysdirektiivissä.

- Ehdotetaan väliaikaisia muutoksia lain 74 ja 78 §:ään rautatiekuljettajan lääkärintarkastuksista, lupakirjasta sekä lisätodistuksista. On tärkeää, että rautateillä liikkuvan kaluston kuljettamiseen tarvittava lupakirja ja lisätodistus pysyvät voimassa, jotta veturinkuljettajat voivat jatkaa työtään nykyisellä lupakirjalla, vaikka lupakirjan säilyttämiseen edellytettävää lääkärin määräaikaistarkastusta ei voitaisi koronavirusepidemian poikkeusolosuhteissa tehdä taikka lisätodistuksen voimassa pitämiseksi tarvittavia näyttöjä ei voida suorittaa. Ehdotetut muutokset ovat välttämättömiä, jotta turvataan rautatieliikenteen sujuvuus myös poikkeusolosuhteissa. Voimassa olevat säännökset perustuvat unionilainsäädäntöön.

- Merenkulun ammattipätevyyttä osoittavien pätevyyskirjojen ja lisäpätevyystodistusten voimassaoloa ehdotetaan pidennettäväksi väliaikaisesti. Asiasta säädettäisiin väliaikaisesti uudessa 109 a §:ssä. Ehdotus mahdollistaisi aluksen liikennöinnin jatkumisen, vaikka muodollisesti pätevästä henkilöstöstä olisi puutetta eikä miehistönvaihtoja pystyttäisi tekemään. Riittävän rahti- ja tavaraliikenteen ylläpitäminen on välttämätöntä Suomen huoltovarmuuden kannalta. Merenkulkijoiden vähimmäiskoulutuksesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2008/106/EY artikla 12 koskee pätevyyskirjojen ja pätevyystodistusten uudistamista. Direktiiviin ei sisälly ehdotettua voimassaolon jatkoa, mutta ehdotusta vastaava käytäntö on käytössä jo laajasti muissa jäsenvaltioissa.

- Ehdotetaan lisättäväksi lain 179 §:ään uusi 5 momentti, jossa säädettäisiin henkilöliikenteen kuljetuspalveluita tarjoavien ilmoitusajasta koronavirusepidemian aikana. Muutoksella lyhennettäisiin väliaikaisesti henkilöliikenteen kuljetuspalveluita tarjoavien ilmoitusaikaa 60 päivästä viiteen päivään. Ehdotuksella mahdollistettaisiin, että joukkoliikenteen toimijat voivat muuttaa esimerkiksi aikataulujaan nykyistä nopeammin, ja sitä kautta sopeuttaa liiketoimintaansa muuttuvissa olosuhteissa. Voimassa oleva säännös on kansallista lainsäädäntöä, eikä se perustu unionilainsäädäntöön.

Luotsauslain (940/2003) väliaikaisella muutoksella mahdollistettaisiin luotsauksen jatkuminen poikkeusoloissa poikkeamalla tietyistä luotsauksen henkilölupia ja niihin liittyvää koeluotsausta koskevista vaatimuksista. Luotsin ohjauskirjojen ja linjaluotsinkirjojen myöntämisen edellytyksenä olevasta koeluotsauksen suorittamisesta poikettaisiin. Uusia luotsauksen henkilölupia myönnettäessä sallittaisiin koeluotsauksen siirtyminen myöhempään ajankohtaan, jos luotsauslaissa ja Liikenne- ja viestintäviraston määräyksessä linjaluotsinkirjalle ja luotsin ohjauskirjan saamiselle asetetut muut vaatimukset täyttyisivät. Koska riittävän rahti- ja tavaraliikenteen ylläpitäminen on välttämätöntä Suomen huolto-

varmuusnäkökulmien vuoksi, ehdotetaan luotsin ohjauskirjojen ja linjaluotsinkirjojen ja erivapauden voimassaolon pidentämistä. Luotsauslaki on täysin kansallista lainsäädäntöä, eikä siitä ole unionilainsäädäntöä.

Lait olisivat väliaikaisia, koska esityksessä on kyse vastaamisesta liikennealan toimijoiden poikkeusoloihin ja vallitsevaan tilanteeseen liittyvästä tarpeesta poiketa voimassaolevasta lainsäädännöstä. Ajokorttilain ja alusrekisterilain muutokset olisivat voimassa 31.10.2020 saakka. Eräiden alusten ja niitä palvelevien satamien turvatoimista ja turvatoimien valvonnasta annetun lain poikkeus olisi voimassa 31.12.2020 saakka. Merenkulun pätevyyksiä koskevien pidennys-tarpeiden vuoksi laivaväestä ja aluksen turvallisuusjohtamisesta annetun lain sekä luotsauslain muutokset olisivat voimassa enintään 30.4.2021 saakka. Suurin osa liikenteen palveluista annetun lain muutoksista olisi voimassa 31.10.2020 saakka, mutta koska merenkulun pätevyyksiä koskevat muutokset on yhtenäistetty edellä mainittujen laivaväkilain ja luotsauslain muutosten kanssa, olisi laki voimassa 30.4.2021 saakka.

Vaikutusten arvio

Esityksen yhteiskunnalliset vaikutukset liittyvät erityisesti riskiryhmiin kuuluvien henkilöiden suojaamiseen, terveysviranomaisten työmäärän keventämiseen väliaikaisesti koronavirusepidemian aikana sekä Suomen huoltovarmuuden kannalta tärkeiden kuljetusten jatkuvuuden turvaamiseen. Lakiesitykset vähentävät riskiryhmien tarvetta liikkua ja asioida toisten ihmisten kanssa. Ehdotetut muutokset vähentävät merkittävästi terveystarkastuksista aiheutuvaa terveydenhuollon kuormittumista. Esitykset turvaavat yhteiskunnan kannalta välttämättömien meri-, tie- ja rautatiekuljetusten jatkuvuutta.

Ehdotetut muutokset turvaavat yritystoiminnan ja ammatinharjoittamisen jatkuvuutta poikkeusoloissa etenkin meri-, rautatie- ja taksiliikenteessä sekä maanteiden tavarankuljetuksissa.

Esitys mahdollistaa joukkoliikennepalveluja tarjoaville toimijoille aikataulu- ja reittimuutokset sekä vuorojen perumisen tai aloittamisen nykyistä merkittävästi nopeammin ja siten vähentää koronaepidemiasta aiheutuvia taloudellisia tappioita. Ehdotetut lakimuutokset keventävät työntekijöiden, yrittäjien ja yritysten hallinnollista taakkaa poikkeusolojen aikana.

Muutokset siirtävät Liikenne- ja viestintäviraston tehtäviä ja maksullisista suoritteista saatavia tuloja poikkeusolojen jälkeiseen aikaan. Lääkärintodistukset toimitetaan poikkeusten ajan poliisille eikä rekisteriviranomaiselle.

Esityksellä ei arvioida olevan merkittäviä vaikutuksia liikenneturvallisuuteen johtuen mm. esitettyjen poikkeusten lyhyestä kestosta.

Liikenne- ja viestintävirasto seuraa poikkeusten toteutumista ja vaikutuksia. Virasto laatii seurantaraportteja ja kokonaisvaltaisen selvityksen asiasta liikenne- ja viestintäministeriölle poikkeusolojen ja lakimuutosten voimassaolon päättymisen jälkeen.

Komission lainsäädäntöehdotukset

Osa hallituksen esitykseen sisältyvistä muutosehdotuksista liittyy Suomen kansalliseen lainsäädäntöön. Osa esityksistä on unionilainsäädäntöön liittyviä poikkeuksia. Osa näistä poikkeuksista on unionilainsäädännön mukaisia.

Komissio on suhtautunut myönteisesti määräaikojen jatkamiseen ja muutkin EU-jäsenmaat ovat toteuttaneet joustoja.

Komissio antoi 29.4.2020 neljä liikennealan säädösehdotusta, joiden tavoitteena on helpottaa liikenteen toimialan toimintaa Covid-19-tartuntatautiepidemian aikana lisäämällä joustavuutta ja poistamalla hallinnollisia esteitä tie-, rautatie-, lento- ja sisävesiliikenteessä sekä merenkulussa. Komission säädösehdotuksiin sisältyy myös asetusehdotus väliaikaisista toimenpiteistä koskien eräiden todistusten, lupien ja valtuutuksien voimassaoloa sekä tiettyjen määräaikaisten tarkastusten ja koulutusten lykkäämistä liikennealan lainsäädännössä.

Hallitus laatii komission ehdotuksista ensin E-kirjeen eduskunnalle mahdollisimman pian ja sen jälkeen U-kirjelmän. Komission säädösehdotuksia käsitellään Euroopan Unionin neuvostossa ja Euroopan parlamentissa toukokuun aikana ja niiden on tarkoitus tulla voimaan mahdollisimman pian. Liikenne- ja viestintäministeriön ennakkotiedon mukaan useat jäsenvaltiot tulevat esittämään muutosehdotuksia komission säädösehdotuksiin. Siten voi olla ennenaikaista arvioida asetusehdotusten käsittelyn sisällöllistä lopputulosta.

Vastine asiantuntijalausuntoihin

Eduskunnan liikenne- ja viestintävaliokunta on saanut 21 lausuntoa koskien hallituksen esitystä eduskunnalle liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalan lainsäädäntöön COVID-19-epidemiasta johtuvien poikkeusolojen vuoksi tehtäviksi väliaikaisiksi muutoksiksi.

Kirjallisen asiantuntijalausunnon ovat antaneet Ahvenanmaan maakunnan hallitus, Auto- ja Kuljetusalan Työntekijäliitto AKT ry, Autoliikenteen Työnantajaliitto ry, Autoliitto Ry, Elinkeinoelämän keskusliitto EK, Finnpilot Pilotage Oy, Keskuskauppakamari, Liikenne- ja viestintävirasto, Liikenneturva, Linja-autoliitto, oikeusministeriö, Poliisihallitus, Rajavartiolaitos, sisäministeriö, Suomen kuljetus ja logistiikka SKAL ry, Suomen Merimies-Unioni SMU ry, Suomen Satamaliitto ry, Suomen Taksiliitto ry, Suomen Varustamot ry, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos ja VR-Yhtymä Oy.

Kaikki edellä mainitut tahot kannattivat esitettyjä muutosehdotuksia. Osalla lausujista oli alla esiteltyjä huomioita lakiehdotusten yksityiskohtiin. Liikenne- ja viestintävirasto ilmoitti olleensa säädösten valmistelussa mukana ja totesi myös, että 29 päivänä huhtikuuta annetut komission ehdotukset EU:n säädöksissä olevien määräaikojen jatkamisesta voidaan ottaa huomioon niiden valmistuttua, mutta toistaiseksi on syytä mennä kansallisen esityksen pohjalta, koska tarvitaan välittömiä toimenpiteitä.

Teemakohtaiset huomiot

Lääkärinlausunnot

Ehdotetuista ajokorttisäädöksistä antoivat järjestöistä lausuntonsa Autoliitto, Suomen kuljetus ja logistiikka SKAL, Linja-autoliitto, Autoliikenteen työnantajaliitto ja Auto- ja kuljetusalan työntekijäliitto AKT. Kaikki puolsivat ehdotuksia. Sisäministeriö katsoi ehdotusten olevan tässä tilanteessa perusteltuja. Poliisihallitus katsoi, että lääkärinlausuntojen osalta sen valmistelun yhteydessä antamat kommentit on otettu huomioon. Liikenneturva puolsi ehdotusta katsoen, että ehdotetuilla tilapäisillä muutoksilla ei ole nähtävissä merkittävää pysyvää haittaa liikenneturvallisuuteen. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos piti ehdotettuja

toimia perusteltuina ja muutosten lyhytkestoisen väliaikaisuuden aiheuttavan vähän negatiivisia vaikutuksia meri- tai liikenneturvallisuuteen. Ahvenanmaan lausunnossa todettiin, että ajokorttilainsäädäntö ei itsehallintolain mukaan koske Ahvenanmaata.

Suomen Taksiliitto sekä Auto- ja kuljetusalan työntekijäliitto AKT ry kannattivat erityisesti taksinkuljettajan ajoluvan uusimista koskevaa määräaikaista muutosta. Myös Liikenneturva puolsi taksinkuljettajan ajoluvan uusimista koskevaa ehdotusta, samoin sisäministeriö piti ehdotusta perusteltuna.

Tieliikenteen ammattipätevyydet

Kuorma- ja linja-autokuljettajien ammattipätevyyden voimassaolon väliaikaista jatkumista kannatettiin yleisesti. Ehdotuksesta lausuivat Auto- ja Kuljetusalan Työntekijäliitto AKT ry (jäljempänä AKT ry), Autoliikenteen Työnantajaliitto ry (jäljempänä ALT), Liikenneturva, Liikenne- ja viestintävirasto Traficom, Linja-autoliitto, oikeusministeriö, sisäministeriö, Suomen Kuljetus ja Logistiikka SKAL ry ja VR-Yhtymä Oy. Ehdotus oli lausujien mukaan perusteltu ja tarpeen.

Joukkoliikenne

Henkilöliikenteen palveluntarjoajan ilmoitusajan lyhentämistä koskeva ehdotusta kannatettiin. Ehdotuksesta lausuivat Linja-autoliitto ja VR-Yhtymä Oy. Linja-autoliitto esittää vastaisen varalle sen selvittämistä, miten ilmoitusaikoja voitaisiin muutoinkin eriyttää ja joustavoittaa liikennetyypeittäin.

Kuljetusten jatkuvuus

Elinkeinoelämän Keskusliitto EK ja Keskuskauppakamari pitävät tärkeänä kuljetusten ja logistiikan toiminnan varmistamista poikkeusoloissa. Keskuskauppakamari korosti, että kaikki tarpeelliset EU-lainsäädännön mahdollistamat joustot liikennesektorilla huomioidaan kuljetusten jatkuvuuden turvaamiseksi. Poikkeusoloissakin on tärkeää, että suomalaisille yrityksille ja koko elinkeinoelämälle turvataan tasapuoliset kilpailumahdollisuudet.

Keskuskauppakamari pitää tärkeänä, että säädökset ja niiden tulkinnat ovat mahdollisimman yhteneväiset eri maiden välillä. On myös tärkeää, että rajoituksia purettaessa ja liikennemäärien lisääntyessä, toimet tehdään yhteensovitetusti muiden valtioiden kanssa.

Liikenneturvallisuus

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos pitää ehdotettuja toimia perusteltuina ja muutosten lyhytkestoisen väliaikaisuuden aiheuttavan vähän negatiivisia vaikutuksia meri- tai liikenneturvallisuuteen.

Liikenneturva kannattaa ehdotettuja muutoksia ajokorttilakiin ja lakiin liikenteen palveluista koskien taksinkuljettajan ajoluvan uusimista ja kuorma- ja linja-autonkuljettajien ammattipätevyyden voimassaolon väliaikaista jatkumista. Liikenneturvan mukaan kyseisillä tilapäisillä muutoksilla ei ole nähtävissä merkittävää pysyvää haittaa liikenneturvallisuuteen. Myös sisäministeriön poliisiosaston näkemyksen mukaan esitys on perusteltu.

Ahvenanmaan maakunnan hallituksen lausunto

Ahvenanmaan maankunnan hallitus toteaa, että osa lakiehdotuksista kuuluu Ahvenanmaan itsehallintolain (71/1991) mukaan maakunnan lainsäädäntövallan alaan ja osa valtakunnan lainsäädäntövallan alaan. Maakunnan hallituksella ei ole huomautettavaa hallituksen esityksen valtakunnan lainsäädäntövallan alaan kuuluviin ehdotuksiin, eikä se näe mitään esteitä niiden voimaansaattamiselle.

Yksityiskohtaiset muutosehdotukset

Laki laivaväestä ja aluksen turvallisuusjohtamisesta

Erivapauden myöntäminen

Oikeusministeriö kiinnittää huomiota ehdotetun 13 § 4 momentin poikkeamismahdollisuuteen aluksella vaadittavista lisäpätevyyksistä todeten, ettei ehdotuksesta käy ilmi, voidaanko erivapaus myöntää myös sellaiselle henkilölle, jolle tätä ei ollut ennen myönnetty. Oikeusministeriö toteaa, että mikäli näin on, niin esityksestä jää epäselväksi, kuinka ehdotusta tulee arvioida suhteessa esityksessäkin mainittuun Euroopan komission kantaan, jonka mukaan jäsenvaltiot eivät saa ryhtyä sellaisiin poikkeustoimiin, joilla ne myöntävät poikkeuksellisilla menettelyillä lupia, kelpoisuuksia ja ammattipätevyyksiä sellaisille liikenneyrityksille tai liikennealan työntekijöille, joilla näitä ei ole ennen ollut.

LVM:n kanta: Ministeriö ei tue ehdotusta. Laivaväestä ja aluksen turvallisuusjohtamisesta annettuun lakiin ehdotetun uuden 13 § 4 momentin tarkoituksena on, että erivapaus voitaisiin tarvittaessa myöntää myös sellaisille henkilöille, joilla tätä ei ole ennen ollut. Ehdotettu erivapaus miehitystodistuksessa vaaditusta lisäpätevyydestä on tärkeä erityisesti harvinaisempia matalan leimahduspisteen polttoaineita käyttävien IGF-alusten lisäpätevyystodistuksien kannalta. IGF-aluksia ja näihin vaadittavien lisäpätevyystodistuksen haltijoita on toistaiseksi vähän ja on mahdollista, että poikkeustilanteesta johtuen näistä henkilöistä voi tulla pulaa.

Ministeriön näkemyksen mukaan Liikenne- ja viestintäviraston suorittama tapauskohtainen harkinta on riittävää sen varmistamiseksi, että komission edellytys turvallisuuden vaarantumattomuudesta toteutuu. Ministeriö ei suosittele tiukempia rajauksia erivapauden myöntämistä koskevaan poikkeukseen. Kun tapauskohtaisessa harkinnassa varmistetaan, että aluksella on muutoin toimen turvalliseksi hoitamiseksi tarvittava osaaminen, ei ehdotettu poikkeaminen ole ristiriidassa komission tiedonannon kanssa.

On myös huomioitava, että asiassa ei ole kyse uuden ammattipätevyyden myöntämisestä sellaiselle henkilölle, jolla sellaista ei ole aiemmin ollut. Sen sijaan poikkeaminen lisäpätevyysvaatimuksista myönnettäisiin ainoastaan sellaisille, joilta puuttuu tietty lisäpätevyys varsinaisen pätevyyden ollessa kunnossa. Lisäksi ehdotettu momentti asettaa erivapauden myöntämiselle edellytykseksi, että poikkeaminen vaaditusta lisäpätevyydestä ei aiheuta vaaraa ihmishengelle, omaisuudelle tai ympäristölle. Liikenne- ja viestintävirasto arvioi vaatimuksen täyttymistä tapauskohtaisessa harkinnassaan ennen mahdollisen erivapauden myöntämistä. Tapauskohtaisessa harkinnassa otetaan huomioon myös muut asiaan oleellisesti vaikuttavat seikat, kuten esimerkiksi se, miten suurella osalla miehistön jäsenistä on tarvittavat lisäpätevyystodistukset. Lisäksi Liikenne- ja viestintävirasto ottaisi tapauskohtaisessa harkinnassaan huomioon komission vaatimuksen siitä, että jäsenvaltioiden toimenpiteet eivät johtaisi ei toivottuihin lopputuloksiin, kuten merenkulun turvallisuuden heikkenemiseen.

Laki eräiden alusten ja niitä palvelevien satamien turvatoimista ja turvatoimien valvonnasta (turvatoimilaki)

Oikeusministeriö kiinnittää lausunnossaan huomiota ehdotetun 4 a §:n toiseen momenttiin, joka koskee luokituslaitoksen työntekijään sovellettavaa rikosoikeudellista virkavastuuta. Oikeusministeriö huomauttaa, että pykälän 1 momentin perusteella tarkastusten tekeminen ja kansainvälisen turvatodistuksen antaminen vaikuttavat erillisiltä tehtäviltä. Virkavastuuta koskevassa 2 momentissa puhutaan vain turvatarkastuksen suorittamisesta. Perustuslakivaliokunnan käytäntöön viitaten OM huomauttaa, että virkavastuuta koskeva sääntely tulisi sisältyä kaikkiin julkisiin hallintotehtäviin, joita luokituslaitokset hoitavat.

Suomen varustamot ry huomauttaa lausunnossaan, että turvatoimilakiin esitettävässä muutoksessa, joka antaa Liikenne- ja viestintävirastolle mahdollisuuden valtuuttaa luokituslaitos suorittamaan puolestaan alusten ja satamarakenteiden turvatoimien parantamisesta annetussa asetuksessa (725/2004) tarkoitetut turvatarkastukset, olisi syytä huomioida myös sellaiset tilanteet, joissa luokituslaitoskaan ei poikkeuksellisista olosuhteista johtuen pääse tarkastusta suorittamaan. Näiden tilanteiden vuoksi olisi Suomen varustamoiden mielestä tarpeen, että myös aluksen turvatodistukseen liittyen tulisi selkeä linjaus voimassaoloajan väliaikaisesta pidennyksestä erikseen määritetyllä aikavälillä.

LVM:n kanta: Ministeriö ei tue ehdotuksia. Todistus annetaan nimenomaan tarkastuksen perusteella, eli turvatarkastus ja todistus liittyvät kiinteästi toisiinsa.

Ministeriö on jo valmisteluvaiheessa pohtinut Suomen varustamoiden esiin nostamaa asiaa yhdessä Liikenne- ja viestintäviraston kanssa. Ministeriön näkemyksen mukaan turvatodistusten voimassaoloaika ei kuulu kansalliseen toimivaltaan, koska turvatodistuksen voimassaolosta määrätään ISPS-koodissa, joka on turvatoimiasetuksen kautta suoraan sovellettavaa sääntelyä. Lisäksi katsastettavia aluksia on ylipäätään vähän ja katsastusvälit ovat pitkiä, joten kyseessä on hyvin marginaalinen ilmiö. Täysin suljetussa satamassa olevan aluksen tulisi pyrkiä hakeutumaan lähimpään sellaiseen satamaan, jossa luokituslaitos voi katsastuksen tehdä.

Laki liikenteen palveluista annetun lain muuttamisesta

Tieliikenteen ammattipätevyydet

AKT ry, ALT ja Suomen Kuljetus ja Logistiikka SKAL ry (jäljempänä SKAL ry) esittävät eduskunnalle antamissaan lausunnoissa, että rajoituksista tieto- ja viestintätekniikan hyödyntämiseen ja verkko-opetuksen käyttämiseen jatkokoulutuksessa, jotka sisältyvät hallituksen esitykseen tieliikenteen ammattipätevyysdirektiivin ja ajokorttidirektiivin muutosten täytäntöönpanoa koskeviksi laeiksi (HE 50/2020 vp), ei säädettäisi väliaikaisen liikenteen palveluista annetun lain 28 a §:n voimassa ollessa. Muutoin mahdollisuudet suorittaa 16.3.-31.10.2020 umpeutuneet jatkokoulutukset 1.11.2020 lukien vaikeutuisivat entisestään.

AKT ry:n ja ALT:n mukaan ehdotuksen käytännön toteutuksen kannalta tulee pohtia, miten jatkokoulutusten koulutuskapasiteetti ja suoritusmahdollisuudet turvataan 1.11.2020 lukien kaikille niille, joiden ammattipätevyyden voimassaolo päättyy 16.3.-31.10.2020 ja jotka eivät pysty osallistumaan jatkokoulutuksiin esimerkiksi verkko- tai etäopetuksena.

VR-Yhtymä Oy kannattaa kuorma- ja linja-autonkuljettajien ammattipätevyyden voimassaolon väliaikaista jatkumista, mutta ehdottaa, että ehdotettua lainmuutosta vastaavan

pituinen poikkeus annettaisiin myös niille kuljettajille, joiden ammattipätevyys ei ole umpeutumassa 16.3.-31.10.2020, jotta työnantajat ehtisivät järjestää kaikki ne koulutukset, mitkä poikkeustilanteen aikana jäävät toteutumatta.

LVM:n kanta: Ministeriö ei kannata ehdotuksia. Hallituksen esitys on annettu eduskunnalle 16.4.2020 (HE 50/2020 vp). Hallituksen esityksen sisältämät rajoitukset tieto- ja viestintätekniikan hyödyntämiseen ja verkko-opetuksen käyttämiseen jatkokoulutuksessa tulevat maanteiden tavara- ja henkilöliikenteeseen tarkoitettujen tiettyjen ajoneuvojen kuljettajien perustason ammattipätevyydestä ja jatkokoulutuksesta annetun direktiivin 2003/59/EY ja ajokorteista annetun direktiivin 2006/126/EY muuttamisesta annetusta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivistä (EU) 2018/645. Direktiivi antaa kansallisesti vain niukasti liikkumavaraa. Määräaika direktiivin täytäntöönpanolle on osin 23.5.2020 ja osin 23.5.2021.

Liikenne- ja viestintävirastolta saatujen tietojen mukaan ammattipätevyyden perustason koulutusta ja jatkokoulutusta on saatavilla poikkeusoloista huolimatta. Kuljettajia, joiden ammattipätevyys umpeutuu 16.3.-31.10.2020 tullaan viestinnällisesti kannustamaan jatkokoulutuksen suorittamiseen edellä mainitun ajanjakson aikana, jos jatkokoulutuksen suorittaminen on kuljettajan terveydentila ja olosuhteet huomioiden mahdollista.

Ehdotetulla kuorma- ja linja-autonkuljettajien ammattipätevyyden voimassaolon väliaikaisella jatkumisella pyritään turvaamaan vain välttämättömimmät kuljetukset ja ehdotus on kohdistettu niihin kuljettajiin, joiden ammattipätevyyden voimassaolo päättyy 16.3.-31.10.2020 välisenä aikana.

Rautatieliikenne

VR-Yhtymä Oy (jäljempänä VR) ehdottaa eduskunnalle antamassaan lausunnossa, että ehdotettu 74 § pitäisi muotoilla toisella tavalla:

…mikäli *rautatielääkäri on tutustunut tämän terveyskertomukseen sekä aikaisempaan terveystarkastukseen ja näiden perusteella puolustaa lykkäystä.*

LVM kanta: Ministeriö ei kannata VR:n ehdottaman muutoksen hyväksymistä. VR:n ehdotus ei ole selkeä eikä siitä käy ilmi mihin pääsääntöön tämä olisi jatko, koska muotoiluehdotus ei ainakaan sovi korvaamaan 74 §:ssä ehdotettua sivulausetta. VR ei liene tarkoittanut, että ehdotettua säännöstä (eli lykkäystä) ei kuitenkaan sovellettaisi henkilöön, jos rautatielääkäri puoltaa lykkäystä. Ministeriön näkemyksen mukaan momentin uudelleen muotoilu aivan uudella tavalla ei ole perusteltua, koska tällöin vaarana olisi, että hallituksen esityksen eri säännösten välinen yhdenmukaisuus katoaisi. Lisäksi VR:n ehdotus voisi pikemminkin lisätä kuin vähentää rautatielääkärin työtä, kun tämän pitäisi vielä erikseen arvioida erikoisryhmään jonkin erityisen sairauden tms. johdosta kuuluvan veturinkuljettajan osalta, että kuuluuko tämä juuri riskiryhmään vai myönnetäänkö tälle lykkäystä. Poikkeusaika on sen verran lyhyt ja tarkistettavien veturinkuljettajien määrä siinä määrin vähäinen, että on turvallisuusnäkökulmasta parempi velvoittaa kaikki erikseen määräaikaista tiheämpään tarkastukseen velvoitetut myös tulemaan lääkärintarkastukseen.

Kuljetustyöntekijöille myönnettävien terveydentilaselvityksiä koskevien määräaikojen pidennyksien ulottaminen myös merenkulkijoihin

Suomen Merimies-Unioni SMU ry (jäljempänä SMU) kiinnittää huomiota siihen, että esityksessä ehdotetaan joustoja ja pidennyksiä vain liikenteen palveluista annetussa laissa

mainittujen eli muiden kuljetusmuotojen kuin merenkulun parissa työskentelevien työntekijöiden terveydentilaselvityksiä koskeviin määräaikoihin. SMU toteaa, että erityisesti niiden merenkulkijoiden, joiden työrupeama aluksella on pidentynyt suunnitellusta työntekijöiden vaihtoja ja matkustamista koskevien rajoitusten vuoksi, voi olla vaikea päästä uusintatarkastukseen ajoissa. Tästä johtuen SMU pyytää, että muille kuljetustyöntekijöille nyt annettavat terveydentilaselvityksiä koskevien määräaikojen pidennykset ulotetaan koskemaan myös kaikkia merenkulkijoita.

LVM:n kanta: Ministeriö ei tue ehdotusta. Toistaiseksi Suomessa ei ole esitetty kansallisia poikkeuksia merenkulun terveydentarkastuksiin liittyen koronaviruksen johdosta. Laivaväen lääkärintarkastuksista annetun lain (1171/2010) mukaan merenkulkijan on uusittava merityökelpoisuuden vahvistava merimieslääkärin todistus kahden vuoden välein. Lain 10 §:ssä säädetään STCW -yleissopimuksen antamasta mahdollisuudesta myöntää laivaväkeen kuuluvalle poikkeuksellisesti lupa työskennellä aluksella ilman voimassa olevaa lääkärintodistusta. Liikenne- ja viestintävirasto voi pakottavasta syystä antaa henkilölle tilapäisesti luvan työskennellä ilman voimassaolevaa lääkärintodistusta, jos lääkärintodistuksen voimassaolo on äskettäin päättynyt. Lupa on voimassa sellaiseen seuraavaan satamaan saakka, jossa tarkastus voidaan tehdä, kuitenkin enintään kolme kuukautta.

Liikenne- ja viestintävirasto on myöntänyt edellä kuvattuja poikkeuksia pienen määrän. Tämän hetkisten tietojen mukaan lääkärintarkastuksia on vielä toistaiseksi ollut hyvin saatavana, eikä niihin liittyen ole ilmennyt ongelmia. Mikäli myöhemmin ilmenee tarvetta pidentää laivaväen lääkärintodistusten voimassaoloa, tulee asiaa arvioida uudelleen. Arviointi tapahtuisi sosiaali- ja terveysministeriön johdolla, sillä laivaväen lääkärintarkastuksista annettu laki kuuluu sen toimivaltaan.

Rita Linna
Hallitusneuvos